

La Costera-La Canal-La Vall d'Albaida

La història amagada Mariano González

PERALES IBORRA

Imatge de l'encreuament de Botigues, Trobat, Font d'Alós i Jacint Castanyeda. Lloc on estava la casa de Basilio Bru, en una imatge actual.

ELS QUATRE CANTONS

ENCREUAT DE MAULETS I BOTIFLERS

L'autor de l'article extrau la rica història que es desprén del passat d'un creuament de carrers a Xàtiva que hui esdevé un lloc curiós: comerços i establiments hostalers s'han fet un lloc en els baixos de cases on no viu ja quasi gent però que encara mostren una part de la importància que tingueren fa segles

Resulta tan evident que l'encreuat de dos carrers dona lloc a quatre cantons, que diríem que és innecessari detindre's a comentar-ho, i, no obstant, en Xàtiva hi ha un escenari i urbà que des d'antic té el nom propi popular de "Els Quatre Cantons", com si no hi haguera cap més en la ciutat. No hem llegit mai que cap historiador, cronista ni amador de les curiositats locals s'interrogara sobre la raó de tan singular topònim, el qual eleva a l'estadi de categoria el que sembla una anècdota banal. Tampoc nosaltres havíem parat mai l'atenció i, ara que ho fem, seguim sense endevinar el motiu pel qual, d'entre els centenars de quatre cantons d'un recinte edificat mitjà com el nostre, només un, aquest, va mereixer la distinció dels seus veïns.

Els Quatre Cantons són l'antiqüíssima cruïlla de la via que anava de la Porta dels Banys (actual plaça de la Bassa), cap a la plaça

de les Cols, i la que des de la porta de Sant Francesc pujava cap a la ciutadella i el castell. La formació va ser espontània, orgànica i per això es va resoldre de manera tan capriciosa, que cap cantonada s'alinea amb altra, configurant un espai peculiar de racons, eixides i desquadres de cases que s'avancen i altres que reculen. Els habitatges del transitat encreuat comercial, de pas obligat per als veïns i per a tots els forasters, estaven copats per metges, per notaris i per mercaders francesos, alguns arribats abans de la Guerra de Successió, com els botiguers de teles **Bernat Camí** i **Pere Camí**, i altres, establerts posteriorment en la Nueva Colonia borbònica, que triaren el mateix lloc per obrir els seus negocis, com els Rostand, els D'Estrem, els Dufaur i els Fourrat.

En tan original indret d'arquitectura aparentment desordenada i multicronològica sota la que s'oculten edificis alçats en gran part al segle XVI, van viure perso-

Rellotge dels Quatre Cantons.
PERALES IBORRA

natges de singular trajectòria històrica, per molt que ara no habiten a l'Olimp de les glòries pàtries. Per tal de recuperar-los del racó amagat de la Història, tot seguit farem un curt recorregut diacrònic per cadascun dels cantons, començant per la casa situada a la banda sud-oest, on hi ha una cafeteria franquiciada, instal·lada al baix d'una construcció alçada fa més de quatre segles, que va pertànyer des de 1777 als frares del convent del Carme, i més tard, durant més de cent anys, a la Fundació Sumsi creada pel xativenc de família procedent d'Olot, **José Sumsi Garcia**—metge del rei **Alfonso XIII**— per atendre als xiquets sord-muts.

Allevant de l'anterior, és a dir, a l'altra part del carrer de Castañeda, l'esvelt edifici amb un elegant balcó cantoner del rococó més *enragé*, abans de tenir l'aspecte actual va ser de don **Cristòfol Sanç de Vallés**, cavaller de Montesa, i ja en la segona part del XVIII es convertí en la residència de **Roc Fourrat Roman**, membre d'un llinatge de forners i mercaders de teixits aveïnats en Xàtiva, Gandia, Dénia i Carcaixent en successives onades procedents del Delfinat de França, el qual, a l'igual que altres francesos, es va protegir de la seua condició d'estranger ingressant com alcalde de la Santa Hermandad de la Inquisición.

► **Rellotge publicitari.** Passem a la banda nord-oest on s'alça l'edifici més imponent dels Quatre Cantons: el casal gran que ocupa tota la part esquerra del carrer de la Font d'Alós fins la plaça de Sant Francesc, i que té la particularitat de lluir un popular rellotge publicitari, ara del municipi. Era la casa pairal de la branca dels Tallada senyors de Novetlè, segons se sap perquè a finals del segle XVI hi vivia **Enric Tallada Pina**, i tot seguit el seu fill **Tomàs Tallada Sanç** de Vallés, que a més de senyor de Novetlè, com son pare, va ser batle de Xàtiva. Molts anys després, la casa, que no es va fer nova sinó que seguia sent l'antiga, va anar a parar a mans dels Trobat, llinatge vinculat a Xàtiva des del segle XVI, primer com a cirurgians, més avant com a metges veïns de la plaça de les Cols i finalment com a juristes en el carrer al que donarien nom, carrer de Trobat. El capellà **Domingo Trobat Cabanes**, nascut en aquesta casa, és un dels personatges que en juny de 1707, havent començat ja l'incendi de la ciutat per les tropes de **Felip V** i tenint que abandonar-la, van dipositar el Crist del Carme a la Seu. Posteriorment, l'edifici passà a mans del seu cunyat, **Ginés Ferrís Iborra**, regidor borbònic de la Ciudad de